

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (tredje avdelningen)

den 8 maj 2019*

”Begäran om förhandsavgörande – Likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet –
Direktiv 79/7/EEG – Artikel 4 – Förbud mot diskriminering på grund av kön –
Indirekt diskriminering – Deltidsarbete – Beräkning av ålderspension”

I mål C-161/18,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Tribunal Superior de Justicia de Castilla y León (Överdomstolen i den autonoma regionen Kastilien och León, Spanien) genom beslut av den 17 januari 2018, som inkom till domstolen den 27 februari 2018, i målet

Violeta Villar Láiz

mot

Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS),

Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS),

meddelar

DOMSTOLEN (tredje avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden A. Prechal (referent) samt domarna F. Biltgen, J. Malenovský, C.G. Fernlund och L.S. Rossi,

generaladvokat: H. Saugmandsgaard Øe,

justitiesekreterare: handläggaren L. Carrasco Marco,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 10 januari 2019,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Violeta Villar Láiz, genom R. M. Gil López, abogada,
- Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS) och Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS), genom A. Alvarez Moreno och G. Guadaño Segovia, letradas,
- Spaniens regering, genom L. Aguilera Ruiz och V. Ester Casas, båda i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, genom S. Pardo Quintillán och C. Valero, båda i egenskap av ombud,

* Rättegångsspråk: spanska.

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 21 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan) och av artikel 4 i rådets direktiv 79/7/EEG av den 19 december 1978 om successivt genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet (EGT L 6, 1979, s. 24; svensk specialutgåva, område 5, volym 2, s. 111).
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan, å ena sidan, Violeta Villar Láiz och, å andra sidan, Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS) (det statliga verket för social trygghet (INSS) i Spanien) och Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS) (den allmänna försäkringskassan (TGSS) i Spanien) angående beräkning av Violeta Villar Láiz ålderspension.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

Direktiv 79/7

- 3 I artikel 1 i direktiv 79/7 föreskrivs följande:

”Avsikten med detta direktiv är att på området social trygghet och när det gäller andra inslag av socialt skydd enligt artikel 3 successivt genomföra principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet, härafter kallad likabehandlingsprincipen.”

- 4 I artikel 3.1 i direktivet föreskrivs följande:

”Detta direktiv skall gälla

- a) lagstadgade system som lämnar skydd vid

...

- ålderdom,

...”

- 5 I artikel 4.1 i nämnda direktiv föreskrivs följande:

”Likabehandlingsprincipen innebär att det inte skall förekomma någon som helst diskriminering på grund av kön, vare sig direkt eller indirekt, särskilt med hänvisning till äktenskaplig status eller familjestatus, i synnerhet vad beträffar

- systemens räckvidd och villkoren för tillgång till dem,
- skyldigheten att betala avgifter och beräkningen av avgifterna,

- beräkningen av förmåner, bland annat tillägg avseende make/maka och familjemedlemmar samt de villkor som bestämmer varaktigheten och bibehållandet av rätten till bidrag.”

Direktiv 2006/54/EG

- 6 Skäl 30 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/54/EG av den 5 juli 2006 om genomförandet av principen om lika möjligheter och likabehandling av kvinnor och män i arbetslivet (EUT L 204, 2006, s. 23) föreskrivs följande:

”Antagandet av reglerna om bevisbörda är viktigt för att säkra att principen om likabehandling upprätthålls i praktiken. Domstolen har förklarat att bestämmelser därför bör antas för att se till att bevisbördan övergår till svaranden när det föreligger ett prima facie-fall av diskriminering, utom vid sådana förfaranden där det åligger domstolen eller annat behörigt nationellt organ att utreda fakta. Det måste dock klargöras att bedömning av fakta som ger anledning att anta att det har förekommit direkt eller indirekt diskriminering även fortsättningsvis är en fråga för det berörda nationella organet i enlighet med nationell lagstiftning eller praxis. Medlemsstaterna har dessutom möjlighet att på alla stadier av förfarandet införa bevisregler som är fördelaktigare för käranden.”

- 7 Artikel 2.1 i detta direktiv föreskriver följande:

”I detta direktiv avses med

...

- b) *indirekt diskriminering*: när en skenbart neutral bestämmelse eller ett skenbart neutralt kriterium eller förfaringsätt särskilt missgynnar personer av ett visst kön jämfört med personer av det andra könet, om inte bestämmelsen, kriteriet eller förfaringsättet objektivt kan motiveras av ett berättigat mål och medlen för att uppnå detta mål är lämpliga och nödvändiga,

...”

Spansk rätt

- 8 I artikel 209 punkt 1 i Ley General de la Seguridad Social (allmänna socialförsäkringslagen), i den konsoliderade lydelse som fastställts genom Real Decreto Legislativo 8/2015 (kungligt lagstiftningsdekret 8/2015), av den 30 oktober 2015 (BOE nr 261, av den 31 oktober 2015, s. 103291, med rättelse i BOE nr 36, av den 11 februari 2016, s. 10898) (nedan kallad LGSS), föreskrivs följande:

”Grundbeloppet för den avgiftsbaserade ålderspensionen motsvarar den kvot som uppnås genom att den berördes avgiftsunderlag under de 300 månader som omedelbart föregår den dag då försäkringsfallet inträffar delas med 350.”

- 9 I den åttonde övergångsbestämmelsen i LGSS stadgas följande:

”Grundbeloppet för den avgiftsbaserade ålderspensionen motsvarar från och med den 1 januari 2016 den kvot som uppnås genom att den berördes grundbelopp under de 228 månader som omedelbart föregår den månad då försäkringsfallet inträffar delas med 266 ...”

10 I artikel 210 punkt 1 LGSS föreskrivs följande:

”Ålderspensionsbeloppet fastställs genom tillämpning av följande procentsatser på ett grundbelopp, beräknat i enlighet med bestämmelserna i föregående artikel:

- a) 50 % för de första 15 åren för vilka avgifter har inbetalats;
- b) från och med det sextonde året, för varje ytterligare månad, 0,19 % fram till den 248:e månaden och 0,18 % för de återstående månaderna, utan att 100 % av grundbeloppet överskrids ...

...”

11 År 2016, i enlighet med den nionde övergångsbestämmelsen i LGSS, tillämpades dock från och med det sextonde året 0,21 % för varje ytterligare månad för månaderna 1–163, och för var och en av de efterföljande 83 månaderna 0,19 %, upp till högst 100 %.

12 I artiklarna 245–248 LGSS fastställs de regler som gäller för deltidsarbetande vid beräkningen av deras ekonomiska rättigheter i socialförsäkringssystemet.

13 Artikel 245 LGSS har rubriken ”Socialt skydd” och där föreskrivs följande:

”1. Det sociala skyddet vid deltidsavtal regleras av principen om att deltidsarbetande ska likställas med heltidsarbetande ...

2. Reglerna i denna avdelning gäller för de arbetstagare som är anställda enligt deltidsanställningsavtal, successiva deltidsanställningsavtal och så kallade *fijo-discontinuo*-avtal, i enlighet med bestämmelserna i artiklarna 12 och 16 i omarbetningen av Ley del Estatuto de los Trabajadores (lag om arbetstagares rättsställning), som omfattas av tillämpningsområdet för den allmänna ordningen, inbegripet för deltidsarbetande eller sådana som är anställda enligt ett *fijo-discontinuo*-avtal, som omfattas av de särskilda bestämmelser som gäller för anställda i hemmet.”

14 I artikel 246 LGSS, med rubriken ”Avgifter”, föreskrivs följande:

”1. Underlaget för avgifterna till det sociala trygghetssystemet och för andra bidrag som samlas in tillsammans med dessa är alltid månatligt och utgörs av den lön som faktiskt har erhållits för antalet arbetade timmar, såväl ordinarie arbetstimmar som extra arbetstimmar.

2. Det avgiftsunderlag som därmed räknas fram får inte understiga det belopp som fastställs i lag eller annan författning.

3. För extratimmarna betalas avgifter till det sociala trygghetssystemet på samma villkor som för den ordinarie arbetstiden.”

15 I artikel 247 LGSS, som avser beräkning av avgiftsperioder, föreskrivs följande:

”Vid justering av de avgiftsperioder som erfordras för rätt till förmåner vid ålderdom, permanent arbetsoförmåga, dödsfall och efterlevandeskydd, tillfällig arbetsoförmåga, mammaledighet och föräldraledighet, ska följande bestämmelser tillämpas:

- a) De olika perioder då arbetstagaren varit ansluten med stöd av ett deltidsavtal ska beaktas, oavsett arbetstiden för var och en av dessa perioder.

Minskningkoefficienten för deltidsarbete – som fastställs utifrån procentsatsen för det deltidsarbete som utförs i förhållande till jämförbart heltidsarbete – ska därvid tillämpas på den anslutningsperiod som fullgjorts enligt deltidsavtal, där resultatet är det antal dagar för vilka avgifter anses ha erlagts för varje period.

I förekommande fall ska tillägg göras till det antal dagar som följer av denna beräkning med de heltidsdagar då avgifter erlagts, där resultatet är totalen av de avgiftsdagar som ingår i beräkningen för rätt till förmåner.

- b) När antalet bevisade avgiftsdagar en gång har fastställts ska man beräkna den totala minskningkoefficienten avseende deltidsarbete, där denna motsvarar den procentsats som återspeglar antalet arbetade dagar som bokförs som om de varit föremål för avgifter, i enlighet med bestämmelserna i punkt a ovan, på det totala antalet anslutningsdagar under arbetstagarens sammanlagda yrkesliv. ...
- c) Den minsta avgiftsperiod som krävs av deltidsarbetande för var och en av de ekonomiska förmåner för vilka en sådan period har fastställts erhålls efter det att en total minskningkoefficient för deltidsarbete som nämns under b ovan tillämpas på den aktuella perioden.

I de fall då det för tillgång till motsvarande ekonomiska förmåner krävs att en del av eller hela den minsta avgiftsperiod som erfordras ingår inom en viss tidsperiod, ska den totala minskningkoefficienten för deltidsarbete tillämpas för att fastställa exigibel avgiftsperiod. Den tidsperiod inom vilken exigibel period ska ingå är under alla omständigheter den period som generellt fastställs för den aktuella förmånen.”

16 I artikel 248 LGSS, med rubriken ”Storleken på ekonomiska förmåner”, föreskrivs följande:

”1. Grundbeloppet för de ekonomiska förmånerna fastställs enligt följande regler:

- a) Grundbeloppet för ålderspension och pension vid permanent arbetsoförmåga beräknas enligt den allmänna regeln.

...

2. Vid beräkningen av ålderspension och pension vid permanent arbetsoförmåga på grund av allmän sjukdom, ska de perioder för vilka avgift inte ska erläggas beaktas mot bakgrund av det minsta avgiftsgrundbelopp som är tillämpligt vid varje tillfälle, för antalet arbetstimmar som anges i anställningsavtalet.

3. Vid fastställande av ålderspension och pension vid permanent arbetsoförmåga till följd av annan sjukdom än arbetsrelaterad sjukdom, ska antalet avgiftsdagar beräknat enligt bestämmelserna i artikel 247 punkt 2 a höjas med ... tillämpning av en koefficient på 1,5, utan att det antal dagar som därvid erhålls kan överstiga den period under vilken deltidsarbete har utförts.

Den procentsats som ska tillämpas på grundbeloppet ska fastställas i enlighet med den allmänna tabell som artikel 210 punkt 1 hänvisar till, med förbehåll för följande undantag:

...”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

17 Det framgår av begäran om förhandsavgörande att Violeta Villar Láiz ansökt om ålderspension från INSS.

- 18 INNS beviljade henne ålderspension med verkan från och med den 1 oktober 2016. Pensionen beräknades med tillämpning av en sats på 53 procent på grundbeloppet, på grund av att hon hade arbetat deltid under en stor del av sitt yrkesliv.
- 19 Den hänskjutande domstolen har förklarat att detta grundbelopp är ett resultat av genomsnittet av de avgiftsgrunder som beräknats utifrån den lön som hon faktiskt erhållit för arbetade timmar och som föranlett erläggande av avgifter under ett antal år före pensioneringen.
- 20 Violeta Villar Láiz begärde att hennes ålderspension skulle beräknas med tillämpning av en procentsats på 80,04 procent, detta för att perioderna med deltidsarbete skulle beaktas på samma sätt som om det var fråga om perioder med heltidsarbete.
- 21 Denna begäran avslogs, varpå Violeta Villar Láiz överklagade till Juzgado de lo Social no 4 de Valladolid (arbetsdomstol no 4 i Valladolid, Spanien). Hon gjorde därvid gällande att den särbehandling som är ett resultat av nationell lagstiftning utgör indirekt diskriminering på grund av kön; merparten av de deltidsarbetande var nämligen kvinnor.
- 22 Den 30 juni 2017 meddelade Juzgado de lo Social n° 4 de Valladolid (arbetsdomstol nr 4 i Valladolid) en dom där överklagandet ogillades. Som skäl anfördes att det inte förelåg någon diskriminering med anledning av särbehandlingen av deltidsarbetande vid ålderspensionsberäkningen, eftersom den formel som används har som syfte att justera beräkningen efter de skatter och avgifter som inbetalats, i enlighet med principen om tidsmässig proportionalitet (*pro rata temporis*).
- 23 Violeta Villar Láiz överklagade denna dom till den hänskjutande domstolen.
- 24 Den hänskjutande domstolen har anfört att systemet för ålderspensionsberäkning inrättades med anledning av dom nr 61/2013 som meddelades den 14 mars 2013 av Tribunal Constitucional (Konstitutionsdomstolen, Spanien). I denna dom förklarades det tidigare systemet vara oförenligt med konstitutionen, med beaktande av den dom som EU-domstolen meddelat den 22 november 2012 i målet Elbal Moreno (C-385/11, EU:C:2012:746). I det tidigare systemet beräknades den deltidsarbetade tiden proportionellt med den fulltidsarbetade tiden för att få ålderspension, dock med tillämpning av en multiplikationskoefficient på 1,5. Om den på detta sätt framräknade arbetstiden inte översteg femton år, hade arbetstagaren enligt detta system inte rätt till ålderspension. Den genomförda reformen innebar att lagstiftaren ändrade systemet för tillgång till ålderspension, samtidigt som man såvitt avsåg själva pensionsberäkningen införde en minskningskoefficient för deltidsarbetande.
- 25 Som huvudregel motsvarar pensionsbeloppet ett grundbelopp grundat på genomsnittet av de avgifter som betalats in under de år som föregick pensioneringen, multiplicerat med en viss procentsats som fastställts utifrån antalet avgiftsår.
- 26 Vad mer specifikt gäller deltidsarbetande återfinns bestämmelser om beräkningen av denna procentsats i artikel 247 LGSS. Denna bestämmelse ger vid handen att deltidsarbetsperioderna inte helt och hållet tas med i beräkningen, utan proportionellt till deltiden med tillämpning av en minskningskoefficient, det vill säga i förhållande till den procentsats som motsvaras av en arbetsdag för en deltidsarbetande jämfört med en arbetsdag för en jämförbar arbetstagare som arbetar heltid.
- 27 Slutligen framgår det av artikel 248 punkt 3 LGSS att det antal avgiftsdagar som räknats fram med denna beräkningsmetod ökas med tillämpning av en koefficient på 1,5; det antal dagar som därigenom räknas fram kan dock inte överstiga det antal dagar för vilka avgifter faktiskt har betalats.
- 28 Den hänskjutande domstolen har vidare anfört att det ovanstående innebär att deltidsarbete enligt spansk rätt oftast medför negativa effekter för dem som arbetar deltid jämfört med dem som arbetar heltid. Det är endast i vissa få fall som det är fråga om neutrala effekter då minskningskoefficienten vid deltidsarbete överstiger eller motsvarar två tredjedelar av heltidsarbete.

- 29 Pensionsberäkningssystemet är således utformat på ett sätt som får dubbla negativa effekter vid deltidarbete. Lönen och därmed grundbeloppet är vid deltidarbete lägre än vad som är fallet vid heltidarbete. Dessutom har detta system den effekten att det – i proportion till deltidarbetet – minskar den avgiftsperiod som används som underlag vid beräkningen av vilken procentsats som ska användas på grundbeloppet.
- 30 Den hänskjutande domstolen har anført att det till största delen är kvinnor som drabbas av den skadliga effekt som enligt det nationella ålderspensionsberäkningssystemet uppkommer vid deltidarbete. Enligt Instituto Nacional de Estadística (Spaniens statistikmyndighet) var 75 procent av deltidarbetande under det första kvartalet år 2017 kvinnor.
- 31 Mot denna bakgrund anser den hänskjutande domstolen att de aktuella nationella bestämmelserna medför en indirekt diskriminering på grund av kön i strid med vad som föreskrivs i artikel 4.1 i direktiv 79/7 och i artikel 21 i stadgan. Enligt den hänskjutande domstolen verkar det nämligen som om de aktuella nationella bestämmelserna inte motsvarar ett legitimt socialpolitiskt syfte; i vart fall kan de inte anses vara proportionerliga utifrån ett sådant syfte.
- 32 Den hänskjutande domstolen anser att det inte är möjligt att tolka LGSS på ett sätt som är konformt med artikel 4.1 i direktiv 79/7. En spansk domstol kan enligt rättspraxis från Tribunal Constitucional (Konstitutionsdomstolen) inte underlåta att tillämpa en sådan inhemsk reglering såsom den här aktuella, om den inte först begärt förhandsavgörande från EU-domstolen eller ställt en prejudiciell konstitutionalitetsfråga till Tribunal Constitucional (Konstitutionsdomstolen).
- 33 Mot denna bakgrund beslutade Tribunal Superior de Justicia de Castilla y León (Överdomstolen i den autonoma regionen Kastilien och León, Spanien) att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till EU-domstolen:
- ”1) I enlighet med spansk lagstiftning ska, för att beräkna ålderspension, en procentsats tillämpas på den beräkningsgrund som räknats ut utifrån lönen under de senaste åren. Procentsatsen är beroende av det antal år för vilka sociala avgifter har inbetalats under hela yrkeslivet. Strider nationella bestämmelser, som de som återfinns i artiklarna 247 a och 248 punkt 3 [LGSS], där antalet beräkningsbara år för tillämpning av procentsatsen minskas när det gäller perioder av deltidarbete, mot artikel 4.1 i direktiv [79/7]? Krävs det enligt artikel 4.1 i direktiv [79/7] att det antal år för vilka sociala avgifter inbetalats, vilka beaktas för att fastställa den procentsats som är tillämplig på beräkningen av ålderspensionen, fastställs på samma sätt för heltidarbetande och deltidarbetande?
- 2) Innebär detta att nationella bestämmelser, som de som är aktuella i förevarande mål, också strider mot artikel 21 i [stadgan], på så sätt att den nationella domstolen är skyldig att säkerställa att stadgan ges full verkan och att underlåta att tillämpa de omtvistade lagbestämmelserna i den nationella lagstiftningen, utan att begära eller avvakta ett föregående upphävande av dessa genom lagstiftning eller något annat konstitutionellt förfarande?”

Prövning av tolkningsfrågorna

Den första frågan

- 34 Den hänskjutande domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida artikel 4.1 i direktiv 79/7 ska tolkas så, att den utgör hinder mot en lagstiftning i en medlemsstat såsom den lagstiftning som är aktuell i det nationella målet enligt vilken det avgiftsbaserade ålderspensionsbeloppet för en deltidarbetande beräknas genom att ett grundbelopp – fastställt utifrån faktiskt erhållen lön och faktiskt inbetalda avgifter – multipliceras med en procentsats som fastställs

utifrån hur lång avgiftsperioden är, varvid denna avgiftsperiod påverkas av en minskningskoefficient som motsvarar förhållandet mellan det faktiskt utförda deltidsarbetet och den arbetstid som en jämförbar heltidsarbetande utför, med tillägg av en koefficient på 1,5.

- 35 I artikel 4.1 i direktivet förbjuds diskriminering på grund av kön, vare sig diskrimineringen är direkt eller indirekt, vad beträffar bland annat beräkningen av förmåner i fråga om social trygghet.
- 36 EU-domstolen konstaterar inledningsvis att en nationell lagstiftning som den som är i fråga i det nationella målet inte kan anses utgöra direkt diskriminering på grund av kön, eftersom den utan åtskillnad är tillämplig på såväl kvinnliga som manliga arbetstagare.
- 37 Vad sedan gäller frågan om en sådan lagstiftning ska anses utgöra indirekt diskriminering, erinrar EU-domstolen om följande. Detta begrepp ska såvitt avser direktiv 79/7 förstås på samma sätt som vad avser direktiv 2006/54 (se, för ett liknande resonemang, dom av den 26 juni 2018, MB (Könskorrigering och ålderspension), C-451/16, EU:C:2018:492, punkt 34). Enligt artikel 2.1 b i direktiv 2006/54 är det fråga om indirekt diskriminering på grund av kön när en skenbart neutral bestämmelse eller ett skenbart neutralt kriterium eller förfaringsätt särskilt missgynnar personer av ett visst kön jämfört med personer av det andra könet, om inte bestämmelsen, kriteriet eller förfaringsättet objektivt kan motiveras av ett berättigat mål och medlen för att uppnå detta mål är lämpliga och nödvändiga.
- 38 Personer kan anses vara särskilt missgynnade om det styrks att en sådan lagstiftning som den som är aktuell i det nationella målet missgynnar betydligt fler personer av det ena könet än personer av det andra könet (se, för ett liknande resonemang, dom av den 14 april 2015, Cachaldora Fernández, C-527/13, EU:C:2015:215, punkt 28 och där angiven rättspraxis). Det ankommer på den nationella domstolen att pröva om så är fallet i det nationella målet.
- 39 I det fallet – som här – då den nationella domstolen förfogar över relevant statistiskt underlag, har EU-domstolen redan slagit fast att den bästa metoden för jämförelse är att dels jämföra den andel av den manliga arbetskraften som påverkas av den aktuella regleringen med den andel som inte gör det, dels jämföra motsvarande andelar inom den kvinnliga arbetskraften. Det är inte tillräckligt att beakta det antal personer som berörs, eftersom detta antal beror på antalet verksamma arbetstagare i hela medlemsstaten samt på fördelningen av manliga och kvinnliga arbetstagare i denna medlemsstat (se, för ett liknande resonemang, dom av den 9 februari 1999, Seymour-Smith och Perez, C-167/97, EU:C:1999:60, punkt 59).
- 40 Det ankommer på den nationella domstolen att bedöma om den statistik som åberopas och som belyser arbetskraftens situation är godtagbar och kan beaktas, det vill säga att den inte är uttryck för rent slumpmässiga eller konjunkturbetonade företeelser och att den på ett allmänt sätt verkar vara signifikant (se, för ett liknande resonemang, dom av den 9 februari 1999, Seymour-Smith och Perez, C-167/97, EU:C:1999:60, punkt 62 och där angiven rättspraxis).
- 41 Det framgår av begäran om förhandsavgörande att de aktuella nationella bestämmelserna i de flesta fall innebär att deltidsarbetande missgynnas i förhållande till heltidsarbetande. Det är endast i ett begränsat antal fall som nämnda bestämmelser inte har en sådan verkan. Detta beror på att man i fråga om deltidsarbetande ökar antalet beaktade avgiftsdagar genom att multiplicera dem med 1,5, vilket får en mildrande effekt.
- 42 Den statistik som den hänskjutande domstolen nämnt i begäran om förhandsavgörande ger vid handen att det i Spanien under det första kvartalet år 2017 fanns 15 906 700 arbetstagare, varav 8 332 000 var män och 7 574 600 kvinnor. Det totala antalet deltidsanställda under samma period var 2 460 200 (15,47 procent av det totala antalet arbetstagare), varav 613 700 var män (7,37 procent av det totala

antalet manliga arbetstagare) och 1 846 500 var kvinnor (24,38 procent av det totala antalet kvinnliga arbetstagare). Enligt denna statistik var det således ungefär 75 procent av de deltidsanställda som var kvinnor under den aktuella perioden.

- 43 Den spanska regeringen har emellertid uppgett att av de ålderspensionsärenden där pension beviljats av INSS under åren 2014–2017 – och där perioder med avgiftsskyldig deltidsanställning beaktas med hänsyn tagen till globalt index avseende deltidsarbete – avsåg ungefär 60 procent kvinnor och 40 procent män.
- 44 Det ska dock betonas – avseende den grupp med arbetstagare som specifikt berörs av de aktuella nationella bestämmelserna – att utredningen i målet vid EU-domstolen ger vid handen att för 65 procent av de deltidsarbetande (det vill säga de som i genomsnitt arbetat mindre än två tredjedelar av en normal heltid) så var den minskningskoefficient som var tillämplig på grundbeloppet lägre än den koefficient som var tillämplig på grundbeloppet för heltidsarbetande. Detta medför att de som arbetar på reducerad deltid missgynnas på grund av nämnda minskningskoefficient.
- 45 Såsom angetts i punkt 40 ovan ankommer det på den hänskjutande domstolen att pröva att det statistiska underlaget är godtagbart, representativt och signifikant. Den jämförelse som redovisas i punkt 39 ovan ska avse den grupp med arbetstagare som arbetar reducerad deltid såsom en grupp med arbetstagare som faktiskt påverkas av den aktuella lagstiftningen.
- 46 Det framgår även av skäl 30 i direktiv 2006/54 att bedömning av fakta som ger anledning att anta att det har förekommit indirekt diskriminering är en fråga för nationell domstol i enlighet med nationell lagstiftning eller praxis; medlemsstaternas nationella lagstiftning eller praxis, särskilt vad gäller indirekt diskriminering, kan innebära att alla medel, inte bara statistiska bevis, används för att fastställa att diskriminering föreligger (se, analogt, dom av den 19 april 2012, Meister, C-415/10, EU:C:2012:217, punkt 43).
- 47 För det fall den hänskjutande domstolen – utifrån åberopat statistiskt underlag och i förekommande fall även annan relevant bevisning – kommer fram till att den aktuella nationella lagstiftningen missgynnar särskilt kvinnor i förhållande till män, så står den i strid med artikel 4.1 i direktiv 79/7, med mindre än att det finns sakliga skäl för detta som inte har något med diskriminering på grund av kön att göra.
- 48 Så är fallet om de medel som valts avser en legitim målsättning i socialpolitiken i den medlemsstat vars lagstiftning berörs, är ägnade att uppnå det eftersträvade målet med lagstiftningen och är nödvändiga för detta ändamål (se, för ett liknande resonemang, dom av den 22 november 2012, Elbal Moreno, C-385/11, EU:C:2012:746, punkt 32 och där angiven rättspraxis).
- 49 INSS och den spanska regeringen har gjort gällande att en proportionerlig nedsättning av ålderspensionen vid deltidsarbete ger uttryck för ett allmänt socialpolitiskt mål som eftersträvas av den nationella lagstiftaren. En sådan korrigering är nämligen av grundläggande betydelse i ett avgiftsbaserat system för social trygghet. En sådan nedsättning är nämligen enligt INSS och den spanska regeringen nödvändig såväl utifrån principen om ett avgiftsbaserat system som utifrån principen om likabehandling av deltidsarbetande och heltidsarbetande; det finns dessutom sakliga skäl för nedsättningen i det att pensionen, när det gäller deltidsarbete, utgör en motprestation för en mindre arbetsinsats och lägre avgiftsinbetalningar till systemet.
- 50 EU-domstolen gör i denna del följande bedömning. Den omständigheten att ålderspensionen justeras proportionellt mot tiden (*pro rata temporis*) för att beakta att arbetstiden för deltidsarbetande är kortare än arbetstiden för heltidsarbetande, kan inte i sig anses strida mot unionsrätten (se, för ett liknande resonemang, beslut av den 17 november 2015, Plaza Bravo, C-137/15, EU:C:2015:771, punkt 27 och där angiven rättspraxis).

- 51 EU-domstolen har emellertid även slagit fast att en åtgärd som leder till att ålderspensionen för en arbetstagare minskas mer än vad som följer av att perioder med deltidsarbete beaktas proportionellt inte kan anses vara objektivt motiverad av det faktum att pensionen i sådant fall utgör en motprestation för en mindre arbetsinsats (dom av den 23 oktober 2003, Schönheit och Becker, C-4/02 och C-5/02, EU:C:2003:583, punkt 93).
- 52 Det framgår av begäran om förhandsavgörande att den aktuella nationella lagstiftningen innehåller två faktorer som kan minska ålderspensionen för deltidsarbetande. För det första fastställs grundbeloppet för ålderspensionen utifrån avgiftsunderlaget som utgörs av den lön som faktiskt uppburits för antalet arbetstimmar. Detta innebär att grundbeloppet för en deltidsarbetande blir mindre än det grundbelopp som tillämpas för en jämförbar heltidsarbetande. Trots att nämnda grundbelopp multipliceras med en procentsats utifrån antalet avgiftsdagar, så kommer, för det andra, detta antal dagar i sig att påverkas av en minskningskoefficient som motsvarar förhållandet mellan det deltidsarbete som faktiskt utförts av den aktuella arbetstagaren och den arbetstid som utförts av en jämförbar heltidsarbetande.
- 53 Det är visserligen riktigt att denna andra faktor mildras genom att antalet avgiftsdagar som fastställts efter tillämpning av minskningskoefficienten enligt artikel 248 punkt 3 LGSS ökas med tillämpning av en koefficient på 1,5.
- 54 Den första faktorn – det vill säga att grundbeloppet för en deltidsarbetande såsom motprestation för en mindre arbetsinsats är mindre än grundbeloppet för en jämförbar heltidsarbetande – gör det emellertid möjligt att uppnå det eftersträvade syftet, det vill säga att bland annat säkerställa att det avgiftsbaserade socialförsäkringssystemet fungerar.
- 55 Att därutöver tillämpa en minskningskoefficient för deltidsarbete går således utöver vad som är nödvändigt för att uppnå nämnda syfte. För dem som arbetat reducerad deltid – det vill säga mindre än två tredjedelar av jämförbart heltidsarbete – innebär detta även en större minskning av ålderspensionsbeloppet än vad som skulle ha varit fallet om man endast beaktade deras arbetstid proportionellt mot tiden (*pro rata temporis*).
- 56 Mot denna bakgrund ska den första frågan besvaras enligt följande. Artikel 4.1 i direktiv 79/7 ska tolkas så, att den utgör hinder mot en lagstiftning i en medlemsstat såsom den lagstiftning som är aktuell i det nationella målet enligt vilken det avgiftsbaserade ålderspensionsbeloppet för en deltidsarbetande beräknas genom att ett grundbelopp – fastställt utifrån faktiskt erhållen lön och faktiskt inbetalda avgifter – multipliceras med en procentsats som fastställs utifrån hur lång avgiftsperioden är, varvid denna avgiftsperiod påverkas av en minskningskoefficient som motsvarar förhållandet mellan det faktiskt utförda deltidsarbetet och den arbetstid som en jämförbar heltidsarbetande utför, med tillägg av en koefficient på 1,5, i den mån som denna lagstiftning särskilt missgynnar kvinnliga arbetstagare i förhållande till manliga arbetstagare.

Den andra frågan

- 57 Mot bakgrund av svaret på den första frågan saknas anledning att besvara den andra frågan.

Rättegångskostnader

- 58 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (tredje avdelningen) följande:

Artikel 4.1 i rådets direktiv 79/7/EEG av den 19 december 1978 om successivt genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet ska tolkas så, att den utgör hinder mot en lagstiftning i en medlemsstat såsom den lagstiftning som är aktuell i det nationella målet enligt vilken det avgiftsbaserade ålderspensionsbeloppet för en deltidsarbetande beräknas genom att ett grundbelopp – fastställt utifrån faktiskt erhållen lön och faktiskt inbetalda avgifter – multipliceras med en procentsats som fastställs utifrån hur lång avgiftsperioden är, varvid denna avgiftsperiod påverkas av en minskningskoefficient som motsvarar förhållandet mellan det faktiskt utförda deltidsarbetet och den arbetstid som en jämförbar heltidsarbetande utför, med tillägg av en koefficient på 1,5, i den mån som denna lagstiftning särskilt missgynnar kvinnliga arbetstagare i förhållande till manliga arbetstagare.

Underskrifter